

Müslümanlar
ve
Diğer Din Mensupları

**Müslümanların Diğer Din Mensuplarıyla
İlişkilerinde Temel Yaklaşımlar**

Ankara - 2004

Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları / 4

HADİSLERDE HİRİSTİYAN KELAMINA YAKLAŞIMLAR

Doç.Dr. Kamil ÇAKIN*

Hıristiyan kelamının bugün için akla gelen en önemli özelliği teslistir. Esasen, Kur'an'm da Hıristiyanlara yönelttiği eleştirilerin odak noktasını bu oluşturmaktadır. Hal böyle olunca, Hıristiyanların, İslâmi açıdan, en zayıf noktalarından birini teşkil ettiğini düşündüğümüz teslis inancının, Kur'an tarafından olduğu gibi, Hz. Peygamber tarafından da ciddi şekilde eleştirildiği ön yargısına sahip olduğumuzu belirtmeliyiz.

Fakat, hadisler tetkik edildiğinde, beklenen eleştirilerin yapılmadım tesbitten doğan bir hayal kırıklığı da yaşanmaktadır. Bununla beraber, Hıristiyanların gerek kelami gerek ameli açılardan rahat bırakılmadıklarını da söylemeliyiz.

Hadislerde Hıristiyanlara yönelik eleştirilerin odak naktasını teslis inancının teşkil etmemesinin iki sebebi olabileceğim düşünebiliriz. Birincisi, Kur'an'ın mevcut Hıristiyan inancını ciddi şekilde hırpalamış olmasıdır. Nitekim, İslâm'ın ilk asırlarından itibaren, Hıristiyanlığa yönelik eleştiriler ve reddiyelerde olduğu gibi, çağdaş araştırmalarda da hadisten çok ayetlere istinad edilmiş olması bunu göstermektedir. İkincisi, Hicaz bölgesinde, cemaat olarak nitelendirilebilecek organize ve ciddi bir Hıristiyan topluluğun bulunmamasıdır. Bu bölgede cemaat olarak görülebilecek ehl-i kitap toplumu esasen Yahudilerdir; Hıristiyanlar ise varlıklarını güney ve kuzey Arabistan'da, Hicaz bölgesini etkileyemeyecek uzaklıkta sürdürmüşlerdir.

Fakat, bütün bunlar, Hz. Peygamber'in Yahudileri eleştirirken Hıristiyanları es geçtiği anlamına da gelmiyor. Nitekim, bu tebliğde Hz. Peygamber'in Hıristiyanlara yönelttiği eleştirileri serdetmeye çalışacağız. Fakat, bu eleştirilere girmeden önce, Hz. Peygamber ve müslüman toplumu ile Hıristiyanlar arasındaki diyalogun tarihçesini özetlemekte fayda görünmektedir.

Hicaz, çöllerle çevrili olmakla beraber, dünya dinleri ve medeniyetlerinden habersiz değildi. Hicaz Arapları bazen savaşlar nedeniyle, çoğu zaman da ticari ilişkilerin yarattığı ortam sayesinde Hıristiyanlık hakkında bir hayli bilgiye sahiptiler. Aralarında az sayıda da olsa İncil ile ilgilenen kişiler bulunmaktaydı. Kuzeye ve güneye yapılan ticari

* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

seferler ya da bu belgelerden Hicaz'a gelen ticaret kervanları, Arapların Hıristiyanlarla belli seviyede diyaloga girmelerine yol açıyordu.

"...İslâm'ın zuhurundan önce, Arap yarımadasında Hıristiyan topluluklarının bulunduğu belli başlı merkezler Tağlib, Gassan ve Kudaa, Eyle, Dumetu'l-Cendel, Tayy kabilelerinin yaşadığı bölgelerdi. Ayrıca yarımadanun güneyinde Necran, Hıristiyan merkezlerinin en güçlüsü ve en etkili olanı idi...

İslâm'ın zuhuru anında Arabistan'da bulunan Hıristiyan cemaatleri yalnız bunlar değildir. Bu belli ve çok önemli merkezlerin yanında ayrıca Mekke'de köle, tüccar veya misyoner olarak yaşayan bir Hıristiyan cemaatinden; Mekke'ye bilhassa dil yönünden tesiri olan Ehâbiş kabilesinin arasında bulunan Hıristiyan topluluğundan ve Hire Hıristiyanlarından da bahsedilmiştir"¹.

"...Mekke toplumunda az da olsa mevcut olan Hıristiyan nüfusu köleler oluştuyordu. Bunların dini hayattaki etkinliği ise, hiç yok denecek kadar azdı"².

"Medine'de yaşayan Hıristiyanlara gelince, burada onların sayıları yok denecek kadar azdı"³.

Görüldüğü gibi, özellikle Hicaz bölgesinde ciddi bir Hıristiyan varlığından, dolayısı ile Hıristiyanlığın etkisinden bahsetmek güçtür. Bu nedenle, bire bir durumlar karşısında açıklamaları bulunan Hz. Peygamber'in Hıristiyanlar hakkında detaylı eleştirilerinin veya yaklaşımlarının bize kadar ulaşmamış olmasını normal karşılamak icap etmektedir. Fakat, yukarıdaki temaları çerçevesinde Hz. Peygamber'den bize ulaşan ve temel hadis kaynaklarında yer almış bulunan ifadelerinden^x hareketle, onun Hıristiyanlığa karşı takındığı tavrı -bu tebliğin konusu açısından kelami tavrı-sistematik bir tarzda açıklamaya çalışacağız. Şunu önemle belirtmeliyiz ki, burada, İslâm'ın Hıristiyanlığa yaklaşımına kemalen vakıf olan bir topluluğa, bilinen şeylerin tekrarı olmaması için, daha ziyade tesbit edilen hadislerin bir kritiğini sunma yolu tercih edilecektir.

HADİSLERE GÖRE İSA'YA İMAN, HİRİSTİYANLARIN BU KONUDA ELEŞTİRİLMESİ:

Hadislerde Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu şeklinde tavsif edilmesine yönelik ciddi eleştiriler vardır. Habeşistan'a hicret eden müslümanların Necâşi'nin huzurunda Hz. İsa hakkındaki bir soruya, "o Allah'ın kelimesi ve insan eli değmemiş, daha önce çocuk sahibi olmamış, bekâr (Meryem'e) ilka ettiği ruhudur" şeklinde cevap vermişlerdir⁴. İbn Mesud'dan yapılan bu rivayette,

¹ Aydın, Mehmet, Müslümanların Hıristiyanları Karşı Yazdığı Reddîyeler ve Tartışma Konuları, Konya 1989, 19-20.

² Güner, Osman, Resûlühâh'ın Ehl-i Kitap'la Münasebetleri, Ankara 1997, 106

³ Agge, 84

⁴ AH. II. 187, (4400), Dâru'l-FikrXcilt.

dikkat çeken noktalardan biri, bu cevabın Hz. Peygamber'e değil Kur'an'a dayandırılmış olmasıdır. Fakat, bu ifadeler, müslümanların oldukça erken dönemde Hıristiyanların Hz. İsa hakkındaki yanlış inanışlarına karşı yeni bir tavır geliştirdiklerini göstermektedir. Acaba, bu erken dönemde, Hz. Peygamberdin Hz. İsa ile ilgili hadisleri mevcut olsaydı, Habeşistan'a hicret eden müslümanlar o hadislere de atıfta bulunmazlar mıydı?

Ubâde b. Sâmit'ten nakledilen bir rivayette peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın birliğine ve teklifine, ortağı olmadığına; Muhammed'in O'nun kulu ve resulü olduğuna; İsa'nın Allah'ın Meryem'e ilka ettiği kelimesi ve O'ndan bir ruh olduğuna; Cennet ve Cehennem'in hak olduğuna şahadet eden bir kimseyi, ameli ne olursa olsun, Allah Cennete koyar"⁵. Bu hadis, anlam bakımından Kur'an'a, diğer hadislere ve dolayısı ile İslâm'ın temel esaslarına uygun bir hadistir. Ancak, bu konudaki rivayetlere bakıldığında, Hz. Peygamber genellikle "la ilahe illallah diyen Cennet'e girer" şeklinde ifadeler kullanmaktadır⁶. Yukarıdaki hadiste ise sade bir İslâm inancının yanı sıra iki noktada Hıristiyanlığın eleştirisi görülmektedir. Bu noktalardan biri İsa'nın Allah'ın oğlu şeklinde kabul edilmesi, diğeri Hıristiyanların Cennet ve Cehennem hakkındaki düşünceleridir. Mus'ab'dan yapılan mevkuf bir rivayette "Hıristiyanların Cennet ve Cehennem nimetlerini (yeme-içme) inkâr ettiklerinden"⁷ bahsedilmektedir. Demek ki, o dönemde, en azından Hicaz bölgesinde bulunan Hıristiyanların Cennet ve Cehennem hakkında böyle düşündüklerini var sayabiliriz. Bu noktalardan hareket edecek olursak Ubâde'den nakledilen hadisin sonradan formüle edildiği ya da peygamberimizin değişik zamanlarda yaptığı açıklamaların biri birine dere edildiği (idrâcu'l-metn) şüphesi uyanmaktadır. Hadisin sonunda yer alan "ameli ne olursa olsun" ifadesi, Hıristiyanları İslâm'a teşvik etmek maksadına matuf olduğu izlenimini vermektedir.

Konu ile ilgili bir başka rivayet Tufeyl b. Sahbere'nin (Hz. İyşe'nin anne bir kardeşi) rüyası ile ilgilidir. Tufeyl, rüyasında bir grup Hıristiyanla karşılaşır. Onlara "keşke Mesih Allah'ın oğludur demeseydiniz" temennisinde bulunuyor. Hıristiyanlar ona "keşke siz de 'in şâallah ve in şâe Muhammed demeseydiniz" karşılığını veriyorlar. Tufeyl bu rüyasını Hz. Peygamber'e anlattığında, peygamberimiz müslümanlara böyle dememeleri uyarısında bulunuyor⁸. Bu hadis de daha sonraki asırlarda ortaya çıkan kelami tartışmaların ürünü gibi görünmektedir.

⁵ BU. Enbiya, IV. 139 (47); MU. İmar, I. 57 (46): "...İsa Allah'ın kulu ve Allah'ın kulunun oğludur..."

⁶ Meselâ bkz. Rûdâni, Cem'u'l-Fevâid (Büyük Hadis Külliyyatı), I. 17.

⁷ BU. Tefsir Sure 18, V. 235-6 (5)

⁸ AH. VII. 375 (20719).

Ebu Said el-Hudri'den rivayet edilen bir başka hadis kıyamet sahnelerinin canlandırılmasıdır. Bu rivayete göre Hıristiyanlar hesaba çekilirken onlara "neye ibadet ediyordunuz, diye sorulur. Onlar da biz Allah'ın oğlu olan Mesih'e ibadet ederdik, diye cevap verirler. Onlara, yalan söylüyorsunuz, denilir"⁹. Kur'an'ın böyle bir şeye müsaade etmediğini düşünebiliriz. Dolayısıyla sahabilerin de bu şekilde istisna yaptıklarını şüphe ile karşılayabiliriz. Ayrıca, bu konunun daha sonraki asırlarda ortaya çıkan kelami tartışmaların meselesi olduğu bilinmektedir. Bu durumun, hadisin sonraki dönemlere aid olduğu izlenimini yarattığını söylemeliyiz.

Bir başka rivayette Hz. Peygamber Hz. Ali'ye şöyle diyor: "Sen bir yönden İsa'ya benziyorsun. Çünkü, Yahudiler İsa'ya buğz ettiler ve annesine de iftirada bulundular. Hıristiyanlar ise onu sevdiler, öyle ki (bu sevgileri nedeniyle) onu olmadık derecelere koydular"¹⁰. Râfizileri ve Haricileri tavsif eden bu hadisin sıhhatine şüphe ile bakılabilir.

Bu konuda bize en sahih görünen rivayet ise Hz. Ömer'den nakledilen şu hadistir:

"Beni, Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'yı aşırı bir şekilde övdükleri gibi övmeyiniz. Ben Allah'ın bir kuluyum, (benim için) Allah'ın kulu ve resulü, deyiniz"¹¹.

Bize göre bu konudaki en problemsiz hadis bu gözükmektedir.

Hıristiyanların inanç noktasındaki hatalarına temas eden mevkuf haberler de vardır. Bu bilgilerin Hz. Peygamber sonrası dönemde Hıristiyanlara yaklaşımı tesbit etmesi bakımından önemi vardır. Meselâ, Abdullah b. Ömer'e Hıristiyan ve Yahudi (kadınlar) ile evlenme meselesi sorulduğunda verdiği cevap şu olmuştur: "Allah, müşrik kadınları mümin erkeklere haram kılmıştır. Bir kadının, benim rabbim İsa'dır, demesinden daha büyük bir şirk bilmiyorum. Halbuki İsa, Allah'ın kullarından bir kuldür"¹². İbnu Ömer'in bu ifadeleri onun Hıristiyanlara yaklaşımını sergilediği gibi, döneminin bakışım da yansıtmaktadır. Halbuki, Kur'an'ın bakışı Hıristiyanların şirk içerisinde oldukları şeklinde değil, fakat, teslis nedeniyle küfre düştükleri şeklindedir. Abdullah b. Abbâs da "...tıpkı kısım kısım yapanlara -muktasimin- indirdiğimiz gibi...(15-Hicr-90) ayetinde geçen 'muktasimin' ifadesini (Allah'ın indirdiğinin) bir kısmına inanıp bir kısmına inanmayan Yahudi ve Hıristiyanlar"¹³ olarak yorumlamaktadır. Yine, Fatıha suresinde geçen "...ve le'ddâllîn" in Hıristiyanlar olduğu yorumu söz

⁹ BU. Tefsir Sure 4, V. 179 (8)-Tevhid, VIII. 181 (24); MU. İman, I. 168 (302).

¹⁰ AH. I. 336(1376-7).

¹¹ BU. Enbiya, IV. 142 (48)-Hudud, VIII. 26 (31).

¹² BU. Talak, VI. 172(18).

¹³ BU. Tefsir Sure 15, V. 222 (4).

konusudur¹⁴; ancak, bu tefsirin meçhul bir sahabiden geldiğini belirtmeliyiz. Zühri'ye göre de "Arap Hıristiyanların kestikleri yenebilir. Ancak, Allah'tan başkası adına kestikleri belli olursa, yenmez"¹⁵. Zühri'nin bu fetvasından dönemin hıristiyanları arasında hayvan kesiminin Allah'tan başkası adına - meselâ, İsa adına olabilir- yapıldığına dair işaretler bulunmaktadır.

Bu rivayetler açısından değerlendirildiğinde, Hicaz bölgesinde az da olsa varlığı hissedilen Hıristiyanların Hz. İsa hakkında olumsuz bir takım vasıflandırmalara gittikleri anlaşılmaktadır.

HIRİSTİYANLAR VE İNCİL

Rivayetlerde Hıristiyanların İncil karşısındaki tutumları iki noktada eleştirilmektedir. Birisi, Hıristiyanların İncil îte amel etmemeleri, ikincisi de İncil'i tahrif etmiş olmalarıdır.

Ebu Umâme el-Bâhili'nin Hz. Peygamber'den yaptığı bir rivayette Hz. Peygamber ilmin bir gün kaldırılacağından bahsetmektedir. Ebu Umâme'nin bunun nasıl olacağını sorması üzerine Hz. Peygamber Hıristiyan ve Yahudileri örnek vererek şöyle der: "Hıristiyanları ve Yahudileri görmüyor musun. Ellerinde mushaflar var, ama, peygamberlerinin getirdiklerinin bir harfine bile bağlanmıyorlar. Dikkat et! İlmin yok olması, onu yüklenenlerin yok olması demektir"¹⁶. Benzeri bir rivayet te Ziyad b. Lebid'den nakledilmiştir. Peygamber'in buradaki ifadesi ise şöyledir: "Şu Yahudi ve Hıristiyanlar değil mi ki, Tevrat ve İncil'i okuyor, fakat içindeki ile amel etmiyorlar"¹⁷. İbn Mâce'de yer alan bu rivayetin munkatı' olduğunu belirtmeliyiz.

Hıristiyanların İncil'i tahrif etmeleriyle ilgili rivayet ise İbn Abbâs'tan mevkuf olarak gelmektedir. Ona göre "İsa'dan sonra bir takım krallar ortaya çıkmış, Tevrat ve İncil'i değiştirmişlerdir"¹⁸. İbn Abbâs'tan gelen bu rivayette geçen 'krallar' kelimesi dikkat çekicidir. Diğer dikkat çeken ise tahrifin İsa'dan sonraya tarihlenmesidir. Bu iki husus rivayetin ya İbn Abbâs'a aid olmadığı ya da İbn Abbas'ın yanlış bir takım tarihi bilgilere sahip olduğu izlenimini yaratmaktadır.

HIRİSTİYANLARIN MEZARLARI İBADETĞÂH HALİNE GETİRMESİ

Hadislerde Hıristiyanlara yönelik en önemli eleştirilerden birini onların peygamberlerinin kabirlerini mescid (ibadetğâh) haline getirmeleri teşkil

¹⁴ AH. VII. 386 (20762).

¹⁵ BU. Zebâih VI. 226 (22).

¹⁶ AH. VIII. 303 (22353).

¹⁷ İBN. Fiten, II. 1344 (4048).

¹⁸ NE. Kudât VIII. 714 (5365).

etmektedir. Bir çok hadis kaynağında geçtiği şekliyle Hz.Peygamber Hıristiyan ve Yahudiler için "Allah, Hıristiyanlara ve Yahudilere lanet etsin. Onlar peygamberlerinin kabirlerini mescid (ibadetgâh) edindiler"¹⁹ buyurmaktadır.

Bu hadiste geçen 'mescid' kelimesini 'ibadetgâh' şeklinde okumak daha uygun olacaktır.

Bu hadis bize Ebu Hureyre, Aişe, Abdullah b. Abbas, Ümmü Habibe ve Ümmü Seleme gibi sahabilerden rivayet edilmektedir.

Yine, bu hadisin bazı şekillerinde 'Hıristiyanlar' ibaresi yer almayıp, sadece 'Yahudiler'den bahsedilmektedir²⁰.

Ümmü Habibe ve Ümmü Seleme'den gelen rivayette bu iki sahabe hanım Habeşistan'da içerisinde resimler bulunan bir kilise gördüklerini haber verince peygamberimiz: "Bu insanlar, içlerindeki salih kimseler vefat ettiklerinde, onların kabirleri üzerine mescid inşa etmişler ve bu mescidleri sizin gördüğünüz resimlerle süslemişlerdir. Onlar, kıyamet günü Allah nazarında insanların en kötüleridir"²¹ buyurmuştur.

Hadisin bazı şekillerinde 'Hıristiyanlar' ifadesinin bulunmaması ravilerden kaynaklanan bir unutmaya olabileceği gibi, raviler tarafından sonradan yapılan bir ziyadelik te olabilir. Bununla beraber, hem Yahudiler hem de Hıristiyanlar hakkında irad edilmiş iki ayrı hadisin dere edilmesi şeklinde de düşünülebilir.

Son iki sahabe hanımın rivayetlerinde 'salih kimseler'den bahsedilmektedir. Bu hadis, yukarıdakilerden farklı bir olguya işaret etmekte ise de, peygamberlerden ziyade Hıristiyan azizlerinden bahsediyor olabilir.

Aynı konuda İbnu Abbas'tan yapılan bir rivayette peygamberimizin "görüyorum ki, benden sonra, Yahudilerin ibadethanelerini (kenise) ve Hıristiyanların kiliselerini görkemli hale getirdikleri gibi, siz de mescidlerinizi görkemli olarak inşa edeceksiniz (yani, bundan kaçınınız)"²² dediği rivayet edilmiştir.

Bu hadisin isnadında yer alan Cebbâre b. El-Muğalles nedeniyle uydurma olduğu, ancak Ebu dâvud'un bunu farklı bir isnadla tahrir ettiği belirtilmektedir. Bu anlamı tekid eden başka rivayetler de bulunmakla beraber, amel edilmesi güç bir hadis olduğu söylenebilir.

¹⁹ BU. Cenaiz, II. 90-1 (62); 106 (96) - MU. Mesâcid, I. 376 (19,20-22) - AH. I. 469 (1884) - NE. Mesâcid, II. 424 (703-4); Cenâiz, IV. 505 (2048-9).

²⁰ Meselâ; BU. Saia, I. 112 (55).

²¹ NE. Cenâiz, IV. 505 (2048-9).

²² İBN. Mesâcid, I. 244 (740).

HİRİSTİYANLARA MUHALEFET

Gerek dini bakımdan gerekse günlük hayatta Hıristiyanlara benzememek Hz. Peygamber'in sünnetinde önemli bir yer tutmaktadır. Meselâ, ezanın tesbiti ve kılık kıyafette ehl-i kitaptan farklılaşma bunun iki güzel örneğidir.

"Hz. Peygamber, müslümanları namaza davet konusunda onlarla istişarede bulundu. Bir kısmı boru çalınmasını teklif ettiler. Fakat, Hz. Peygamber boru çalmanın Yahudilere has olduğunu söyleyerek bu teklifi geri çevirdi. Bir kısmı da çan çalınmasını önerdiler. Hz. Peygamber, bunun da Hıristiyanlara aid olduğunu söyleyerek kabul etmedi..."²³.

Hıristiyanlara dini yönden benzememe veya muhalefetin yanı sıra kılık kıyafette de bunu görmekteyiz.

"Yahudi ve Hıristiyanlar saçlarını ve sakallarını bayamazlar, bu konuda onlara muhalefet ediniz"²⁴.

Kılık kıyafette ehl-i kitaba benzememek, Hz. Peygamber'in bu konudaki tavırlarını belirleyen en önemli sebeplerden birini teşkil etmektedir. Hadis eserlerindeki Libas, Zinet ve benzeri bölümler tedkik edildiğinde, Hz. Peygamber'in bu konulardaki tavırlarını (sünnetini) büyük ölçüde diğer din mensuplarından farklılaşma düşüncesinin tayin ettiğini görmekteyiz.

HİRİSTİYANLARA BENZEMEK

Ebu Said el-Hudri ve Ebu Hureyre'den yapılan bir rivayette, müslümanların ehl-i kitaba benzeme, onları taklid tehlikesine dikkat çekilmekte ve ayrı bir cemaat olma şuurunun kaybedilmemesinin gerekliliği vurgulanmaktadır:

"Adım adım sizden öncekilerin sünnetlerine tabi olacaksınız. Öyle ki onlar bir keler deliğine girseler, siz de peşlerinden gitmeye kalkacaksınız. Dedik ki, onlar Yahudiler ve Hıristiyanlar mıdır? Başka kim olabilir ki, diye cevap verdi"²⁵

HİRİSTİYANLARIN HİCAZ TOPRAKLARINDAN SÜRÜLMESİ

Yukarıda bahsedilen farklılaşma bilinci, Hıristiyan ve Yahudilerin Hicaz topraklarında sürülmesi noktasında da kendini göstermektedir.

Hz. Ömer'den yapılan bir rivayette Hz. Peygamber, "Yahudi ve Hıristiyanları Arap topraklarından çıkaracağım. Hattâ, müslümanlardan başka hiç kimseyi

²³ İBN. Ezan, I. 233 (707); NE. Ezan, II. 379 (626); BU. Ezan, I. 150 (1-2); MU. Salat, I. 285 (1).

²⁴ BU. Libas, VII. 57 (67); MU. Libas, III. 1663 (80); İBN. Libas, ü. 1196 (3621); NE. Zinet, VIII. 652 (5206) - VIII. 595 (5040).

²⁵ BU. İtisam, VIII. 151 (14); MU. İlim, IV. 2054 (6); İBN. Fiten, II. 1322 (3994).

birakmayacağım"²⁶ demektir. Bu hadisin bazı şekillerinde "eğer yaşarsam" kaydı bulunmaktadır.

Fakat, Hz. Peygamber, Yahudileri Hicaz'dan sürmemiş, onlarla anlaşma yaparak oturmalarına izin vermiştir²⁷. Onların Hicaz topraklarından çıkarılması Hz. Ömer'in hilafeti zamanında olmuştur.

Bu rivayette, Hz. Peygamber'in ehl-i kitabı sürme kararlılığını beyan etmesi ile, uygulamada bunu göstermemiş olması arasında bir çelişki var gibi gözükmektedir. Bize göre peygamberimizin böyle bir niyeti olmamıştır; ehl-i kitabın Hz. Ömer zamanında sürülmüş olmaları da bunu göstermektedir. Çünkü, peygamberimizin böyle bir düşüncesi olsaydı onu gerçekleştirmek için eline fırsat geçmişti.

MÜSLÜMANLARIN HİRİSTİYANLARA ÖNCELİĞİ VE ÜSTÜNLÜĞÜ

Huzeyfe, Ebu Hureyre, Rib'i b. Hiraş ve Ebu Hâzim'den gelen bir rivayete göre, "Allah, bizden önceki ümmetlere Cuma gününü tahsis etmedi"²⁸. Yahudilere Cumartesi gününü, Hıristiyanlara da Pazar gününü tahsis etti. Fakat, onlar kıyamet gününde bize tabi olacaklardır (bizden sonra geleceklerdir). Biz dünyada onlardan sonrayız, ama ahirette önce bizim hesabımız görüleceği için öncelik bizdedir"²⁹.

Bu doğrultuda Ebu Hureyre'den başka hadisler de rivayet edilmiştir³⁰.

Bu hadislerde Hıristiyanlara ve Yahudilere karşı bir üstünlük isbatı gayreti içerisinde bulunduğu düşüncesi uyanmaktadır. Belki de ehl-i kitabın müslümanlara karşı tarihi önceliklerini öne sürmeleri karşısında bu hadisin iradı gerekli görülmüş olabilir. Fakat, hadisin lafzında, sonraki dönemlere aid olabileceğine dair bir anlam da sezilmektedir.

Bazı rivayetlerde Hıristiyan ve yahudilerin diyetinin müslümanların diyetinin yarısı olduğu zikredilmektedir. Hukuki zeminde de ehl-i kitabın ezilmek istendiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra, meçhul bir ravinin yer aldığı bir isnadla gelen rivayette, üstürün müslümanlar için değil Yahudi ve Hıristiyanlar için olduğu belirtilmektedir.

²⁶ MU. Cihad, III. 1388 (63); AH. I. 72 (201) - 76 (215) - 77 (219).

²⁷ MU. Mesâkât, III. 1187-8 (6); ÂH. II 528 (6376).

²⁸ Hadisin bu kısmında bulunan 'edallalâhu ani'l-cumuati men kâne kablenâ' ibaresi, 'Allah bizden öncekilere Cuma'yı zayı etti' şeklinde anlaşılabilir ve tercüme edilmiştir. Buradan hareketle, ulemâ, cumanın geçmiş ümmetlere de farz kılındığı, ancak onların buna riayet etmedikleri sonucuna varmışlardır. Bu konuda da Natul suresi 124. Ayeti delil getirmişlerdir. Burada kastedilenin cumanın geçmiş ümmetlere tahsis edilmemiş olması daha mantıklı görünmektedir.

²⁹ İBN. Mukaddime, I, 344 (1084).

³⁰ BU. Enbiya, IV. 153 (54); MU. Cimi'a, II. 585 (19); Bazı lafız farkhıklarıyla. ; NE. Cum'a, III. 125 (1367-8).

Bu rivayetlerin sıhhati bir kenara bırakılacak olursa, müslüman cemaatin ehl-i kitap karşısında üstün ve öncelikli olabilmek için bir gayret içerisinde oldukları görülmektedir.

Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki bu mücadele şefaathat konusunda da ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Ebu Hureyre'den, fakat daha ziyade Enes'den yapılan bir rivayet şöyledir:

"...Kıyamet günü mü'minler bir araya gelirler. 'Rabbimiz nezdinde bize şefaathat edecek birini bulsak' derler. Bunun üzerine Adem'e giderler...nihayet İsa'ya gelirler. İsa onlara 'ben size şefaathat edecek durumda değilim. Siz Muhammed'e gidin' diye cevap verir..."³¹.

Yukarıda kaba hatlarıyla altı çizilmiş olan mücadelenin şefaathat konusuna da yansıdığı görülmektedir.

Fakat, Hristiyanlara yönelik bu eleştirilere rağmen, Hz. İsa asla küçümsenmez; Hz. Peygamber'in ona yakınlığı, onun Allah nezdindeki kıymeti vb. hususlar daima savunulmuştur. Hz. Peygamber'in İsa'ya yakınlığını göstermek bakımından şu rivayet manidardır:

"Ben dünyada ve ahirette İsa b. Meryem'e insanların en yakınım (evlâ)..."³².

Yine Mi'rac konusundaki hadislerde İsa'nın ikinci kat semada gösterilmesi de, bir taraftan peygamberimizin! diğer peygamberlere üstünlüğünü gösterirken, diğer taraftan İsa'ya da önemli bir mevki hasredilmiş olmaktadır³³.

Rivayetlerde Hz. İsa'ya has özellikler arasında onun beşikte iken konuşması³⁴ ve doğumu esnasında şeytanın müdahalesinin engellenmesi konuları da geçmektedir³⁵.

İNCİL'İN İNZALİ

Hadislerde İncil'in indirilişinin terğib maksatlı kullanıldığını da görmekteyiz. Ahmed b. Hanbel tarafından nakledilen bu rivayette, "suhuf-İbrahim Ramazan'ın ilk gecesi, Tevrat altıncı gece, İncil on üçüncü gece ve Furkan yirmidördüncü gece indirilmiştir".³⁶

Bu rivayetın sıhhati üzerinde tartışılabilir.

³¹ BU. Tefsir Sure 2, V. 147 (1) - Sme 17, V. 226 (5) - Rikak, VIII. 203 (51) - Tevhid, VIII. 172-3 (19); 201 (36); MU. İman, I 181 (322); 185 (327); İBN. Zühd, II. 1442 (4312).

³² BU. Enbiya, IV. 142 (48); MU. Fedail, IV. 1837 (143-5).

³³ BU. Bed'u'l-Halk, IV. 77-8 (6) - IV. 84 (7) - Enbiya, IV. 107 (5) - IV. 125 (24) - IV. 137-8 (43) - IV. 140-3 (48); Menâkıb, IV. 248 (42); MU. İman, I 148-9 (263-4); NE. Salat, L 281 (447-50). Hadis Kütüb-ü şiltenin diğer kaynaklarında da geçmektedir.

³⁴ MU. Birr, IV. 1976(8).

³⁵ BU. Bed'u'l-Halk, IV. 94 (11); MU. Fadail, W. 1838 (146-8).

³⁶ AH. VI. 44(16981).

NÜZUL-Ü İSA MESELESİ

Hz. İsa'nın kıyamet alameti olarak inişi genel kabul gören, ancak tartışmaları hala devam eden bir konudur. Bu konuda veciz hadisler bulunduğu gibi, olayı bir senaryo niteliğinde anlatan rivayetler de vardır. Her ne kadar bu rivayetlerin büyük bir kısmı sahih kabul edilmiş ve hattâ bu konuda Kur'an'a da istinad edilmiş ise de, hadislerin sıhhati şüphe götürür niteliktedir. Bu mesele ayrı bir araştırma konusu olduğundan, burada ele almayacağız.